

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อสำรวจความสนใจ และความคิดเห็นของประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เกี่ยวกับบริการและกิจกรรมของห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่จัดขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีความมุ่งหมายที่จะสำรวจความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับบริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดขึ้นเพื่อให้ทราบว่าประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยมีความต้องการบริการ และกิจกรรมด้านใดบ้าง และมีความต้องการบริการและกิจกรรมเหล่านั้นในระดับใด

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ ประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร จำนวนตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยรวมทั้งสิ้น 769 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามทั้งแบบเฉพาะเจาะจงให้ตอบ และแบบเปิดโอกาสให้เลือกตอบโดยเสรี แบบสอบถามประชาชนนี้แบ่งเป็น 5 ตอน และตอบรับวัตถุประสงค์ในการวิจัยครบทุกข้อ ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังบรรดารักษะห้องสมุดประชาชนทั้ง 11 แห่ง ให้แจกแก่ผู้เข้าใช้ห้องสมุดในระหว่างเวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 5 ถึง 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2518 และได้รับแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์คืนทั้งสิ้น 769 ชุด

สรุปผล

1. จำนวนสูงสุดร้อยละ 41.8 ของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี จำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 4.0 ของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ประชาชนระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป

เมื่อจำแนกจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามอาชีพปรากฏว่า จำนวนสูงสุดร้อยละ 47.9 ของผู้ตอบแบบสอบถามคือ นักเรียน นักศึกษา จำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 0.3 ของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ นักบวช

2. ประชาชนทุกระดับอายุจำนวนสูงสุดร้อยละ 58.4, 45.6, 58.3 และ 61.3 เรียงตามระดับอายุ มาใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 12.4, 11.4, 12.5 และ 9.7 ของทุกระดับอายุ มาใช้ห้องสมุดอย่างน้อยเดือนละครั้ง

3. ประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี จำนวนสูงสุดร้อยละ 85.5 มาห้องสมุดเพื่อใช้หนังสืออ้างอิง ไก่แก้ว พจนานุกรม นามานุกรม หนังสือรายปี และแผนที่ ประชาชนระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.9 มาใช้ห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือและสิ่งพิมพ์ แต่ผู้มีอายุ 26 ถึง 39 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 73.6 และผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 74.2 มาห้องสมุดเพื่อยืมหนังสือและสิ่งพิมพ์ไปอ่านที่บ้าน

4. ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 41.6, 48.5, 49.3 และ 71.3 ของทุกระดับอายุ ได้รับแรงจูงใจใหม่มาใช้ห้องสมุดจากบริการและกิจกรรมของห้องสมุดโดยตรง จำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 4.4 ของผู้มีอายุ 9 ถึง 18 ปี ได้รับแรงจูงใจจากการประชาสัมพันธ์ของห้องสมุด จำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 4.4 และ 2.8 ของผู้มีอายุ 19 ถึง 25 ปี และ 26 ถึง 39 ปี ได้รับคำแนะนำจากครูหรืออาจารย์ แต่ผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป จำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 9.7 ได้รับแรงจูงใจจากการประชาสัมพันธ์ของห้องสมุดและจากการชักชวนของเพื่อน

5. ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 38.2, 47.0 และ 61.8 ของระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี, 19 ถึง 25 ปี และ 26 ถึง 39 ปี ตามลำดับ มีความต้องการหนังสือนวนิยาย แต่ผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป จำนวนสูงสุดร้อยละ 58.1 ต้องการหนังสือประเภทสารคดี จำนวนน้อยที่สุดของผู้มีอายุ 9 ถึง 18 ปี และ 19 ถึง 25 ปี ร้อยละ 9.0 และ 9.2 ตามลำดับ ต้องการหนังสือเกี่ยวกับงานอดิเรกและงานอาชีพ แต่ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 7.6 และ 25.0 ของระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี และ 40 ปี ขึ้นไป ต้องการหนังสือที่ส่งเสริมความก้าวหน้าทางการเรียน

เมื่อจำแนกตามหมวดหมู่หนังสือปรากฏว่า ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 53.7 44.8, 34.7 และ 35.5 ของทุกระดับอายุต้องการหนังสือหมวดเดียวกันคือ หมวดความรู้ทั่วไป และประชาชนจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 8.4, 9.2, 6.2 และ 3.2 ของทุกระดับอายุ ต้องการหนังสือหมวดศิลปกรรม

6. ประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี และระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี จำนวนสูงสุดร้อยละ 47.5 และ 51.8 ตามลำดับเห็นว่า หนังสือวิชาการให้ประโยชน์มากที่สุด แต่จำนวนสูงสุดร้อยละ 45.1 ของผู้มีอายุ 26 ถึง 39 ปี เห็นว่าหนังสือนวนิยายให้ประโยชน์มากที่สุด ในขณะที่ผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป จำนวนสูงสุดร้อยละ 61.3 มีความเห็นว่าหนังสือพิมพ์ให้ประโยชน์มากที่สุด เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 19.6 ของระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี เห็นว่าหนังสือนวนิยายให้ประโยชน์ที่สุด แต่บรรดาผู้มีอายุ 19 ถึง 25 ปี 26 ถึง 39 ปี และ 40 ปี ขึ้นไป จำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 15.4, 13.2 และ 25.2 ตามลำดับ เห็นว่าหนังสืออ้างอิงให้ประโยชน์มากที่สุด

7. ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 37.0, 49.6 และ 52.1 ของระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี, 19 ถึง 25 ปี และ 26 ถึง 39 ปี ตามลำดับ เลือกหนังสืออ่านโดยพิจารณาชื่อผู้แต่ง แต่ผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป จำนวนสูงสุดร้อยละ 61.3 เลือกหนังสืออ่านโดยพิจารณาชื่อหนังสือ ประชาชนจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 7.1, 14.0, 11.1 และ 12.9 ของทุกระดับอายุ เลือกหนังสืออ่านโดยอาศัยบทความโฆษณาหนังสือ

8. ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 46.3, 73.5, 76.4 และ 77.4 ของทุกระดับอายุ หาหนังสือในห้องสมุดโดยวิธีดูจากชั้นหนังสือ และประชาชนจำนวนน้อยที่สุดร้อยละ 16.1, 14.3, 4.5 และ 25.8 ของทุกระดับอายุใช้วิธีถามบรรณารักษ์

9. เกี่ยวกับสภาพห้องสมุดประชาชนมีความเห็นโดยเฉลี่ยว่า มีความสะดวกมากในการเดินทางไปใช้ห้องสมุด การถ่ายเทอากาศในห้องสมุดและความสะอาดของห้องสมุดก็ดีมาก เช่นเดียวกัน ส่วนเรื่องการแบ่งเนื้อที่ภายในห้องสมุด ป้ายบอกทิศทางในห้องสมุด แสงสว่างภายในห้องสมุด ตลอดจนการตกแต่งห้องสมุดให้น่าดูชวนเข้าใช้ ประชาชนมีความเห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป เห็นว่ามีการตกแต่งห้องสมุดให้น่าดูและชวนเข้าใช้ดีมาก นอกจากนี้ประชาชนมีความเห็นว่า มีเสียงรบกวนในห้องสมุดในระดับปานกลาง

10. โดยเฉลี่ยแล้วประชาชนมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางในเรื่อง ความพอเพียงของจำนวนโต๊ะเก้าอี้ในห้องสมุด ความเหมาะสมของแผนป้าย หรือคู่มือจัดนิทรรศการ ชั้นวางวารสาร นิตยสาร ตู้และชั้นเก็บหนังสือ ความสะดวกในการใช้บัตรรายการค้นหาสิ่งพิมพ์

ในท้องสมุก ความเหมาะสมของหนังสือ วารสารและหนังสือพิมพ์ ความพอใจในหนังสือที่ตรงกับความต้องการ ความเป็นระเบียบของการจัดชั้นหนังสือ และความเหมาะสมของระบบจัดหมวดหมู่หนังสือ ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วมในการเลือกซื้อหนังสือ ประชาชนทุกระดับอายุ เห็นว่า มีส่วนร่วมในการเลือกซื้อหนังสือน้อย

11. ประชาชนทุกระดับอายุมีความเห็นเกี่ยวกับระเบียบของท้องสมุกดังนี้ ระเบียบการเป็นสมาชิกและการยืมหนังสือเหมาะสมมาก ยกเว้นผู้มีอายุ 19 ถึง 25 ปี เห็นว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเวลาเปิดปิดท้องสมุกปรากฏว่า ผู้มีอายุ 9 ถึง 18 ปี และผู้มีอายุ 19 ถึง 25 ปี เห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง แต่ผู้มีอายุ 26 ถึง 39 ปี และผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป เห็นว่ามีความเหมาะสมมาก

เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ท้องสมุกปรากฏว่า โดยเฉลี่ยแล้วประชาชนได้รับความสะดวกมากในการติดต่อบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ท้องสมุก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อายุ 40 ปี ขึ้นไป เห็นว่าได้รับความสะดวกมากที่สุดในการติดต่อบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ก็ปรากฏว่า บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ท้องสมุกมีความกระตือรือร้นในการช่วยค้นหาหนังสือมาก และประชาชนก็มีความพอใจมากในบริการของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ท้องสมุก เว้นแต่ผู้มีอายุ 9 ถึง 18 ปี ที่มีความพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

12. ประชาชนมีความพอใจโดยเฉลี่ยในบริการและกิจกรรมดังนี้

พอใจในระดับปานกลางในเรื่อง การจัดทำคู่มือช่วยค้นหาจากเอกสารในท้องสมุก การจัดปาฐกถาให้ความรู้ การจัดฉายภาพยนตร์ การจัดนิทรรศการ และการจัดอภิปราย

บริการและกิจกรรมที่ประชาชนมีความพอใจโดยเฉลี่ยแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ พอใจมาก และพอใจในระดับปานกลาง ได้แก่ การจัดรายการเล่านิทานสำหรับเด็กและผู้สนใจ การจัดชั้นแสดงหนังสือใหม่ บริการตอบคำถาม การจัดทำรายชื้อหนังสือใหม่ การจัดรายการตอบปัญหา และบริการยืมหนังสือ

บริการและกิจกรรมที่มีได้เสนอไว้ในตารางค่าเฉลี่ย และประชาชนมีความพอใจมาก คือ การจัดกลุ่มผู้สนใจดนตรีไทยและการจัดกลุ่มผู้สนใจดอกไม้ประดิษฐ์ นอกจากนี้

ยังมีความพอใจในระดับปานกลางในด้านการเล่าเรื่องหนังสือและการสาธิตวิธีซ่อมหนังสือของห้องสมุด ส่วนการจัดงานรื่นเริงภายในห้องสมุดในโอกาสพิเศษ ประชาชนมีความพอใจน้อย และมีความพอใจในระดับปานกลาง

13. ประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความต้องการให้ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมดังนี้

ประชาชนมีความต้องการมากในเรื่อง บริการแนะนำการอ่าน การแนะนำการใช้ห้องสมุด บริการตอบคำถาม การฉายภาพยนตร์สารคดี การจัดทำรายชื้อหนังสือใหม่ และการจัดอภิปรายทางวิชาการ

ประชาชนมีความต้องการในระดับปานกลาง ในเรื่องบริการหนังสือของ การจัดวิจาณ์หนังสือ การจัดอภิปรายในโอกาสที่เหมาะสม การจัดแสดงหุ่นเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการอ่าน การเล่านิทานสำหรับเด็กและผู้สนใจ การจัดกีฬาเพื่อส่งเสริมระหว่างสมาชิก การจัดงานรื่นเริงในโอกาสพิเศษ การฉายภาพยนตร์เพื่อความบันเทิง และการจัดรายการให้ความรู้ทางโทรทัศน์

บริการและกิจกรรมที่ประชาชนมีความต้องการ โดยเฉพาะเป็น 2 ระดับ คือ มีความต้องการมาก และมีความต้องการในระดับปานกลาง เกี่ยวกับการจัดปาร์กกาที่ให้ความรู้ การจัดอภิปรายเกี่ยวกับงานอาชีพ การฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับอาชีพ การจัดรายการตอบปัญหาในโอกาสพิเศษ การจัดนิทรรศการ บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ การจัดทำคู่มือช่วยค้นหาจากเอกสารในห้องสมุด การจัดชั้นแสดงหนังสือหนังสือใหม่ และบริการยืมระหว่างห้องสมุด

14. ประชาชนจำนวนสูงสุด ร้อยละ 63.3, 56.6, 61.6 และ 45.2 ของทุกระดับอายุ มีความเห็นว่า ห้องสมุดควรจัดหาเอกสารช่วยค้นหาเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนเพื่อเป็นการสนับสนุนบริการการศึกษาผู้ใหญ่ นอกจากนี้ประชาชนยังมีความเห็นโดยเฉลี่ยว่าห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งความรู้ที่ดีมาก

ในการอภิปรายผลการวิจัยและการเสนอแนะต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะใช้มาตรฐานของ
ห้องสมุดประชาชนซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เมื่อ พ.ศ. 2508¹ เป็นหลักในการ
พิจารณา

อภิปรายผล

1. จากการวิจัยของ มอริส เอ. เกลแฟน (Morris A. Gelfand) เกี่ยวกับ
สภาพห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย พ.ศ. 2505 ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้ห้องสมุดประชาชน
จัดหาหนังสือนิตยสารที่ทันต่อเหตุการณ์เข้าห้องสมุดมากยิ่งขึ้น² ซึ่งกองการศึกษาผู้ใหญ่ยัง
ไม่สามารถดำเนินการตามขอเสนอแนะเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เป็นเพราะกองการศึกษา
ผู้ใหญ่ ได้รับงบประมาณจำกัด จะเห็นได้จากงบประมาณ พ.ศ. 2518 กองการศึกษาผู้ใหญ่
ได้รับงบประมาณเพียง 82.32 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.8 ของงบประมาณรายจ่ายด้าน
การศึกษา³ งบประมาณเหล่านี้กองการศึกษาผู้ใหญ่ต้องจัดสรรให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้
ความรับผิดชอบหลายหน่วยงาน กล่าวคือ ห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ 330 แห่ง ห้องสมุด
เคลื่อนที่ 4 หน่วย ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 2,123 แห่ง ตลอดจนจัดสรรงบประมาณ
เพื่อดำเนินการการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ การศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ และโรงเรียนฝึกฝน
อาชีพเคลื่อนที่⁴ งบประมาณที่ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งได้รับจึงมีจำนวนน้อย ซึ่งปรากฏว่า
เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานแล้ว ไม่มีห้องสมุดประชาชนแห่งใดเลยที่ได้รับงบประมาณตรงตาม
มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกำหนดไว้เมื่อ พ.ศ. 2508 แม้ว่ามาตรฐานนี้ได้กำหนดให้

¹ ศึกษาคณนวก, หน้า 205 - 212.

² Morris A. Gelfand, The National Library and Library Development and Training in Thailand (Bangkok: UNESCO, 1962), p. 27.

³ กรมสามัญศึกษา, การศึกษาผู้ใหญ่ (พระนคร, 2518), หน้า 43.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

เมื่อสิ้นปีมาแล้ว และเมื่อพิจารณาเฉพาะงบประมาณค่าวัสดุ ก็มีห้องสมุดประชาชนอีก 9 แห่งที่ยังไคร้บงบประมาณค่าวัสดุต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครปฐม นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรปราการ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร เนื่องจากไคร้บงบประมาณจำกัด จึงทำให้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดต่าง ๆ ไม่สามารถจัดซื้อหนังสือที่ทันสมัย เข้าห้องสมุดในจำนวนที่พอเพียงแก่ผู้ใช้บริการได้ ก็จะเห็นได้จากรายงานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2518 ปรากฏว่าห้องสมุดประชาชนที่สามารถจัดซื้อหนังสือได้ประมาณ 400 เล่ม มีเพียง 2 แห่ง คือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชลบุรี ซื้อหนังสือเพิ่มได้ 437 เล่ม และห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทราซื้อหนังสือได้ 411 เล่ม ในขณะที่ห้องสมุดประชาชนถึง 5 แห่ง ที่ซื้อหนังสือได้ไม่เกิน 100 เล่ม ในปีหนึ่ง ๆ เช่นห้องสมุดประชาชนจังหวัดนนทบุรี จัดซื้อหนังสือได้ 42 เล่ม ใน พ.ศ. 2518 ห้องสมุดประชาชนจังหวัดปทุมธานี ซื้อหนังสือได้เพียง 39 เล่มเท่านั้น⁵ นอกจากนี้อัตราการเพิ่มของจำนวนหนังสือในห้องสมุดทุกแห่งก็ยังไม่ได้มาตรฐานเพราะไม่มีห้องสมุดแห่งใดที่เพิ่มจำนวนหนังสือได้ถึง 600 เล่ม สำหรับห้องสมุดขนาดใหญ่และสำหรับห้องสมุดขนาดเล็กก็ไม่สามารถเพิ่มหนังสือได้ถึง 200 เล่ม ในแต่ละปี เหตุผลที่ไม่สามารถเพิ่มจำนวนหนังสือได้ก็เพราะไคร้บงบประมาณจำกัด ทำให้บรรณารักษ์ห้องสมุดหลายแห่งต้องพยายามหารายได้พิเศษอื่น ๆ มาสนับสนุน เช่น ขอบริจาคเงินจากคหบดีในท้องถิ่น เก็บค่าสมาชิกมาบำรุงห้องสมุด เก็บค่าปรับจากผู้ส่งหนังสือเกินกำหนด เพื่อนำเงินมาซื้อหนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ตลอดจนวัสดุในการซ่อมหนังสือ เป็นต้น ห้องสมุดบางแห่งหารายได้เข้าห้องสมุดโดยการรับฝากรถยนต์ในงานเทศกาลประจำปี เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครปฐม รับฝากรถยนต์ในงานนมัสการพระปฐมเจดีย์เป็นประจำทุกปี⁶ ห้องสมุดประชาชน

⁵ กองการศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา. รายงานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2518. (อัครสำเนา).

⁶ สัมภาษณ์ บุญสม พุทธิวงศ์ ผู้ช่วยบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครปฐม 10 กันยายน 2518.

บางแห่งขอเงินอุดหนุนจากท้องถิ่น เช่น หอสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ ได้รับเงินอุดหนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นจำนวน 7,598 บาท⁷ ถ้าจะจัดซื้อหนังสือโดยอาศัยเพียงงบประมาณจากกองการศึกษาผู้ใหญ่เท่านั้น หอสมุดก็ไม่สามารถจัดซื้อหนังสือใหม่เข้าหอสมุดให้มีจำนวนมากขึ้นในแต่ละปีได้

สำหรับข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากการวิจัยของ มอริส เอ. เกลแฟน ที่จะให้กระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนให้บรรณารักษ์มีโอกาสเลื่อนขั้นหรือตำแหน่งสูงขึ้นนั้น⁸ วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2516 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศยกฐานะหอสมุดประชาชนขึ้นเป็นสถานศึกษา⁹ และได้เสนอขอกำหนดตำแหน่งข้าราชการครูให้กับบรรณารักษ์หอสมุดประชาชน เพื่อให้บรรณารักษ์มีโอกาสเลื่อนขั้นได้เช่นเดียวกับครู แต่ในปัจจุบันยังไม่สามารถทำตามข้อเสนอนี้ได้สำเร็จ เนื่องจากครูสภายังไม่รับรอง เพราะถือว่าบรรณารักษ์ไม่ได้ทำการสอนเช่นครู ซึ่งไม่เป็นการถูกต้องนัก เพราะบรรณารักษ์เป็นผู้ที่ให้การศึกษแก่ประชาชนเช่นต้น แต่เป็นการให้การศึกษานอกระบบ (Non Formal Education) นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 ได้กำหนดตำแหน่งบรรณารักษ์หอสมุดประชาชน เริ่มตั้งแต่เจ้าหน้าที่หอสมุดระดับ 1 ถึงระดับ 3 เท่านั้น¹⁰ ซึ่งอาจมีผลทำให้บรรณารักษ์ไม่มีกำลังใจในการทำงาน และจะลาออกเมื่อสามารถหางานอื่นที่มีความก้าวหน้าดีกว่า ยิ่งไปกว่านั้นการกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่หอสมุดประชาชนไว้สูงสุดเพียงระดับ 3 ก็จะทำให้ไม่สามารถบรรจุบุคคลที่มีวุฒิสูงเข้ามาทำงานได้ จากการสำรวจพบว่า บรรณารักษ์

⁷ สัมภาษณ์ สัก บัญ โนทก ศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ 29 มีนาคม 2519.

⁸ Gelfand, *op. cit.*, p. 28.

⁹ "ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องตั้งสถานศึกษา" คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 19 ธันวาคม 2516.

¹⁰ สัมภาษณ์ วีระ ไชยธรรม เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งานบุคคล สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน 12 พฤษภาคม 2519.

ห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย มีวุฒิการศึกษาสูงสุดเพียงพิเศษ-มัธยมเท่านั้น และไม่มีบรรณารักษ์แห่งใดเลยที่มีวุฒิปริญญาตรี ส่วนตำแหน่งของบรรณารักษ์ปรากฏว่าเป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุดระดับ 1 เป็นส่วนใหญ่ มีเพียง 5 คน เท่านั้น ที่ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดระดับ 2 ได้แก่บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครปฐม นครบุรีรัมย์ สุรินทร์ สงคราม และสมุทรสาคร¹¹ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดประชาชนจังหวัดในภาคนี้ยังขาดบรรณารักษ์ที่มีวุฒิและตำแหน่งสูงอีกเป็นจำนวนมาก จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้สามารถให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพได้

2. จากการวิจัยของ ดร. ฟรานเซส แลนเดอร์ สเปน (Frances Lander Spain) ใน พ.ศ. 2508 การวิจัยของ ยอร์จ ชานด์เลอร์ (George Chandler) ใน พ.ศ. 2513 และงานวิจัยของ สมบูรณ์ ภูทอก ใน พ.ศ. 2514 ได้ระบุปัญหาของห้องสมุดประชาชน ที่คล้ายคลึงกัน คือพบว่า ห้องสมุดประชาชนมีปัญหาทางด้านงบประมาณ อาคาร ครุภัณฑ์ บุคลากร หนังสือ สิ่งพิมพ์ ซึ่งจากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า สิ่งเหล่านี้ก็ยังคงเป็นปัญหาที่รบกวนแก้ไขจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอยู่เช่นเดิม พ.ศ. 2518 กองการศึกษายุใหญ่ กรมสามัญศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบห้องสมุดประชาชนโดยตรง ได้วางแผนจัดตั้ง ศูนย์การศึกษาประชาชน (Life Long Education Center) ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกในด้านความรู้ การพักผ่อนหย่อนใจแก่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งกองการศึกษายุใหญ่เห็นว่า ศูนย์การศึกษาประชาชนนี้จะช่วยแก้ปัญหาของห้องสมุดประชาชนได้¹² แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าศูนย์การศึกษาประชาชนนี้ไม่ใช่แนวทางที่จะแก้ปัญหาของห้องสมุดประชาชนที่แท้จริง เพราะการจัดตั้งหน่วยงานนี้ขึ้นมาควบคุมการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชน

¹¹ "เรื่อง เลื่อนและแต่งตั้งข้าราชการ" คำสั่งกรมสามัญศึกษา ที่ 172/2519. (ข้อสั่งงาน).

¹² สัมภาษณ์ โกวิท วรพิพัฒน์ ผู้อำนวยการกองการศึกษายุใหญ่ 14 เมษายน

ทำให้ห้องสมุดประชาชนเป็นหน่วยงานเล็ก ๆ ที่มีการดำเนินงานอย่างไม่เป็นอิสระเช่นเดิม งานของห้องสมุดประชาชนจะต้องอยู่ในความรับผิดชอบของหัวหน้าศูนย์การศึกษาประชาชน ซึ่งอาจจะไม่มีความรู้ในเรื่องห้องสมุดประชาชนที่แท้จริง ทั้งนี้หัวหน้าศูนย์แม้จะเป็นผู้มีปริญญาด้านสังคมศาสตร์ แต่ก็มีใช้เป็นผู้มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์โดยตรง อาจจะไม่ทราบถึงวิธีแก้ปัญหาของห้องสมุดประชาชนหรือไม่อาจให้คำแนะนำในการจัดบริการอย่างมีประสิทธิภาพได้

3. จากการสำรวจสภาพห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ปรากฏว่าห้องสมุดประชาชนในภาคนี้เพียง 2 แห่งเท่านั้น ที่มีอาคารได้มาตรฐาน คือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทรา และห้องสมุดประชาชนจังหวัดชลบุรี และมีห้องสมุดอีก 9 แห่ง ยังมีปัญหาค้นอาคารทำให้ไม่สามารถให้บริการได้สะดวกเท่าที่ควร เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดปทุมธานี อาคารห้องสมุดมีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก อาจจะทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้เข้าใช้ได้ เพราะเพดานชำรุดมากและไม่มีไฟฟ้าภายในห้องสมุด ทำให้เป็นอุปสรรคในการใช้ห้องสมุดในเวลาฝนตก ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนนทบุรี ห้องสมุดตั้งอยู่ที่ชั้นล่างของอาคารซึ่งมีหน่วยศึกษานิเทศก์อยู่ชั้นบนใช้ทางเข้าออกร่วมกัน แม้จะเป็นวันปิดห้องสมุดก็ต้องเปิดประตูคานหน้าห้องสมุดให้ข้าราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ผ่านขึ้นไปยังที่ทำงานด้วย ทำให้ยากแก่การระวังรักษาหนังสือมิให้สูญหาย ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเพชรบุรี ตั้งอยู่ในอาคารเดียวกับหน่วยฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ของกองการศึกษาผู้ใหญ่ มีลักษณะอาคารไม่เหมาะสม มีประตูเข้าออกหลายคาน ทำให้ยากแก่การดูแลหนังสือ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการอยู่รวมอาคารเดียวกันกับศูนย์เยาวชนของจังหวัด ทำให้มีปัญหาค้นเสียงรบกวนจากผู้เข้ามาเล่นกีฬาภายในศูนย์เยาวชนอยู่เสมอ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดตราด ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม และห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร อาคารคับแคบมากไม่สะดวกในการให้บริการและจัดกิจกรรมในห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดประชาชนจังหวัดตราดสามารถจัดที่นั่งให้ผู้ใช้บริการห้องสมุดได้เพียง 12 ที่นั่งเท่านั้น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทรามีปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ไม่เหมาะสม คือทุกวันอังคารจะมีการจัดตลาดนัดริมถนนรอบ ๆ ห้องสมุด มีเสียงรบกวนจากการโฆษณาขายสินค้าทางเครื่องขยายเสียง และพ่อค้าฉวยโอกาสนำรถเข้ามา

จอบริเวณหน้าอาคารห้องสมุด ทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามาใช้ห้องสมุดได้โดยสะดวกเท่าที่ควร ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชลบุรีมีปัญหาเนื่องจากหลังคาชำรุดและ โคมไฟเพดานไม่สามารถใช้การได้เป็นอุปสรรคในการใช้ห้องสมุดอย่างยิ่ง แม้ว่าห้องสมุดประชาชนจังหวัดในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยจะมีปัญหาด้านอาคารดังรายละเอียดข้างต้นก็ตาม จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนปรากฏว่า สภาพห้องสมุดในภาคนี้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกี่ยวกับความสะดวกในการมาใช้ห้องสมุด การรักษาความสะอาดและการถ่ายเทอากาศของห้องสมุดดีมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะประชาชนอาจจะไม่มีโอกาสใช้ห้องสมุดแห่งอื่น ๆ ที่ดีกว่าหรือ เมื่อเปรียบเทียบสภาพความเป็นอยู่ของตนกับสภาพห้องสมุดแล้ว ประชาชนจึงคิดว่าห้องสมุดมีสภาพที่เหมาะสมแล้ว

4. ในด้านครุภัณฑ์ปรากฏว่า ห้องสมุดประชาชนทุกแห่งยังไม่สามารถจัดหาครุภัณฑ์ได้ครบทุกประเภทตามที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน กล่าวคือ ห้องสมุดประชาชน 4 แห่ง ยังไม่มีเครื่องพิมพ์ดีด ห้องสมุดประชาชนจำนวน 3 แห่ง ไม่มีตู้จัดนิทรรศการ ห้องสมุดประชาชน 4 แห่ง ไม่มีพัดลม และที่วางหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประชาชนจำนวน 9 แห่ง ยังไม่มีรถเข็นหนังสือ และห้องสมุดประชาชนอีก 3 แห่ง ยังมีที่นั่งอ่านไม่ถึง 20 ที่นั่ง ถึงแม้ห้องสมุดประชาชนจังหวัดบางแห่งจะขาดครุภัณฑ์ดังกล่าวก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วบรรณารักษ์ก็มักจะแก้ไขปัญหามาโดยการขอยืมครุภัณฑ์ของหน่วยงานอื่นมาใช้ เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ บรรณารักษ์จะขอยืมเครื่องพิมพ์ดีดของศูนย์เยาวชน ซึ่งอยู่รวมอาคารเดียวกันมาใช้¹³ ปัญหาที่ห้องสมุดบางแห่งประสบเกี่ยวกับการขาดแคลนรถเข็นหนังสือ จากการสำรวจพบว่า ห้องสมุดที่ยังไม่มีรถเข็นหนังสือเป็นห้องสมุดที่มีปัญหาด้านอาคารคับแคบจำนวน 5 แห่ง และมีที่นั่งอ่านไม่เกิน 65 ที่นั่ง การเดินเก็บหนังสือตามโต๊ะที่ผู้อ่านวางไว้ก็สะดวกดีแล้ว ส่วนที่วางหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดบางแห่งเช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครปฐม เพชรบุรี ราชบุรี และห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ วางหนังสือพิมพ์

¹³ สัมภาษณ์ บุญธรรม พุ่มอยู่ บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ 5 ตุลาคม 2518.

ตามโต๊ะอ่านหนังสือ จึงจัดปัญหาขาดแคลนครุภัณฑ์ชนิดนี้ได้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณา
งบประมาณค่าครุภัณฑ์ที่กองการศึกษาผู้ใหญ่จัดสรรให้ห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนล่าง
ของประเทศไทย ปรากฏว่า ห้องสมุดเพียงแห่งเดียวที่ได้รับงบประมาณค่าครุภัณฑ์ คือ
ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร ได้รับงบประมาณ 7,402 บาท¹⁴ ห้องสมุดแห่งอื่น ๆ
อีก 10 แห่ง ยังไม่ได้รับงบประมาณค่านี ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากองการศึกษาผู้ใหญ่ไม่สามารถ
ที่จะให้งบประมาณค่าครุภัณฑ์แก่ห้องสมุดประชาชนในภาคนี้ได้อย่างทั่วถึง จากการสำรวจ
ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับครุภัณฑ์ของห้องสมุด พบว่า ครุภัณฑ์ในห้องสมุดมีความ
เหมาะสมในระดับปานกลาง ถึงแม้ว่าห้องสมุดหลายแห่งไม่สามารถจัดหาครุภัณฑ์ครบทุก
ประเภท มาให้บริการแก่ประชาชนได้ แต่อาจจะเนื่องจากประชาชนได้รับความสะดวกใน
การใช้ครุภัณฑ์ของห้องสมุดพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีโต๊ะเก้าอี้ให้นั่งอ่านอย่างเพียงพอ
ถึงแม้จะไม่มีเครื่องพิมพ์ดีด รถเข็นหนังสือในห้องสมุด แต่ประชาชนก็ได้เป็นผู้ใช้ครุภัณฑ์
ดังกล่าวโดยตรง จึงไม่เห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญ

5. หนังสือสิ่งพิมพ์ จากการสำรวจปรากฏว่าห้องสมุดประชาชนจังหวัดในภาคกลาง
ตอนล่างของประเทศไทย ที่มีหนังสือน้อยกว่าจำนวนที่มาตรฐานระบุไว้มีทั้งสิ้น 7 แห่ง
ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม มีหนังสือภาษาไทยน้อยที่สุดประมาณ 2,238 เล่ม
ซึ่งตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนขนาดใหญ่ระบุไว้ว่า ต้องมีหนังสือประมาณ 6,000 เล่ม
เหตุผลที่ห้องสมุดแห่งนี้มีหนังสือจำนวนน้อยก็เพราะกองการศึกษาผู้ใหญ่จัดสรรงบประมาณให้
เพียง 2,000 บาทเท่านั้น ในพ.ศ. 2518 ทำให้อัตราการเพิ่มจำนวนหนังสือของห้องสมุด
ต้องลดลง ดังจะเห็นได้จากรายงานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2518
ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามซื้อหนังสือเพิ่มได้เพียง 71 เล่มเท่านั้น นอกจาก
ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสงครามแล้ว ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชลบุรี นครปฐม
นนทบุรี ราชบุรี สมุทรปราการ และห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร ก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับ

¹⁴กองการศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา, รายงานการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
พ.ศ. 2518. (อัคราเนา).

จำนวนหนังสือยังน้อยกว่ามาตรฐาน บรรณารักษ์ห้องสมุดบางแห่งพยายามแก้ปัญหาจำนวนหนังสือมีน้อย โดยการจัดหาสิ่งพิมพ์ชนิดอื่นมาทดแทนเพื่อให้ประชาชนค้นคว้าได้อย่างเต็มที่ เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร บรรณารักษ์จะนำจุลสารที่หน่วยราชการอื่น ๆ หรือบริษัทห้างร้านส่งมาให้คัดเลือกเฉพาะเรื่องที่มีประโยชน์ เช่น การประมง การทำนาเกลือ โภชนาการ และการอนามัยครอบครัว เป็นต้น จัดทำแฟ้มปกแข็งหุ้มสันด้วยผ้าลายไทยทั้งหมด ประมาณ 1,200 เล่ม บรรณารักษ์ได้จัดทำทะเบียนแฟ้มจุลสารทั้งหมดเรียงตามลำดับอักษร ชื่อเรื่องไว้บริการแก่ผู้ต้องการค้นคว้าเรื่องที่ทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งนับว่าเป็นความคิดริเริ่มที่ดี บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนแห่งอื่น ๆ อาจนำวิธีเดียวกันนี้ไปแก้ไขปัญหาค้นจำนวนหนังสือสิ่งพิมพ์ไม่เพียงพอต่อการค้นคว้าในห้องสมุดได้ด้วย วิธีแก้ปัญหาในค่านจำนวนหนังสือในห้องสมุดมีจำนวนน้อยนี้ บรรณารักษ์บางแห่งใช้วิธีขอบริจาคจากหน่วยงาน องค์กรหรือสมาคมต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทรามีจำนวนหนังสือมากกว่าห้องสมุดประชาชนแห่งอื่น ๆ ในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 6,861 เล่ม หนังสือจำนวนนั้นนอกจากจะจัดซื้อโดยงบประมาณแล้ว 16,000 บาท ในแต่ละปีแล้ว บรรณารักษ์ยังได้รับความช่วยเหลือจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยบริจาคหนังสือมูลค่า 10,000 บาท ให้ตามโครงการช่วยเหลือและปรับปรุงห้องสมุดประชาชน และขอบริจาคหนังสือจากสโมสรไลออนส์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มูลค่า 10,000 บาท นอกจากนี้ยังได้รับบริจาคหนังสือจากบุคคลต่าง ๆ อีกเป็นครั้งคราว¹⁵ ซึ่งมีผลทำให้หนังสือของห้องสมุดมีจำนวนมากกว่าแห่งอื่น ๆ

หนังสือสิ่งพิมพ์เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะดึงดูดให้มีผู้ใช้ห้องสมุดเป็นจำนวนมาก บรรณารักษ์ห้องสมุดทุกแห่งพยายามอย่างยิ่งที่จะจัดหาหนังสือให้ตรงกับความต้องการของประชาชน ดังจะเห็นได้ว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจำนวนทั้งสิ้น 8 แห่ง ใช้วิธีให้ประชาชนเสนอรายชื่อหนังสือที่ต้องการ **ส่วนที่ ๖** ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร

¹⁵สัมภาษณ์ บุญปลุก สุคนธา บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทรา 20 กันยายน 2518.

นอกจากจะให้ผู้ใช้ห้องสมุดเสนอรายชื่อนั่งสื่อกับห้องสมุดแล้วยังคัดเลือกหนังสือ โดยวิธีพิจารณาจากรายชื่อนั่งสื่อก่อนที่ร้านขายหนังสือส่งมาให้อีกด้วย จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ประชาชนทุกระดับอายุมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือน้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากบรรณารักษ์มิได้คิดประกาศในเรื่องการแจ้งรายชื่อนั่งสื่อกับห้องสมุดให้ประชาชนทราบอย่างกว้างขวาง หรือมิได้จัดหาสมุดสำหรับกรอกรายชื่อนั่งสื่อกับห้องสมุดไว้ให้ประชาชนโดยเฉพาะ จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือน้อย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ประชาชนมีความพอใจในระดับปานกลางในเรื่องการจัดหาหนังสือที่ตรงกับความต้องการของประชาชน และมีความพอใจหนังสือของห้องสมุดในระดับปานกลางเท่านั้น

เกี่ยวกับหนังสือและสิ่งพิมพ์ที่ให้ประโยชน์มากที่สุด จากการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความเห็นต่างกัน ประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี ร้อยละ 47.5 และระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี ร้อยละ 51.8 เห็นว่าหนังสือทางวิชาการให้ประโยชน์ที่สุด ในขณะที่ผู้มีอายุ 26 ถึง 39 ปี ร้อยละ 45.1 เห็นว่านวนิยายให้ประโยชน์ที่สุด และผู้มีอายุ 40 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 61.3 เห็นว่าหนังสือพิมพ์ให้ประโยชน์ที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนแต่ละระดับอายุมีความจำเป็นในการใช้หนังสือต่างกัน ผู้ที่มีอายุ 9 ถึง 18 ปี และ 19 ถึง 25 ปี เป็นผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียน ย่อมมีความต้องการค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน จึงมีความเห็นว่า หนังสือวิชาการให้ประโยชน์มากที่สุด ในขณะที่ผู้มีอายุ 26 ถึง 39 ปี และ 40 ปี ขึ้นไป เป็นผู้สำเร็จการศึกษาและสามารถประกอบอาชีพได้แล้ว จึงมาใช้ห้องสมุดเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือหาความรู้ทั่วไปจากข่าวหรือบทความในหน้าหนังสือพิมพ์มากกว่าจะค้นคว้าทางวิชาการ

ข้อที่น่าสนใจเกี่ยวกับวิธีหาหนังสือในห้องสมุด ประชาชนทุกระดับอายุหาหนังสือโดยวิธีเดินไปดูตามชั้นหนังสือ ทั้งนี้จากผลการสำรวจพบว่าห้องสมุดประชาชน 4 แห่งในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยไม่ได้จัดทำบัตรรายการไว้เพื่ออำนวยความสะดวกในการค้นหาสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด ได้แก่ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดตราด ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนนทบุรี ห้องสมุดประชาชนจังหวัดปทุมธานี และห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้บางแห่งแม้จะมีการจัดทำบัตรรายการก็ไม่สมบูรณ์เพียงพอที่ประชาชนจะหาหนังสือที่ต้องการได้ เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสงคราม จัดทำเฉพาะบัตรผู้แต่ง

ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชลบุรีจัดทำเฉพาะบัตรผู้แต่ง บัตรชื่อเรื่องเท่านั้น จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการใช้บัตรรายการในการค้นหาสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดปรากฏว่า ประชาชนมีความสะดวกในการใช้บัตรรายการค้นหาหนังสือสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบัตรรายการที่ห้องสมุดจัดทำขึ้น ยังไม่สามารถอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าสิ่งพิมพ์แก่ประชาชนอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เป็นเพราะข้อบกพร่องในการจัดทำบัตรรายการดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนเดินไปหยิบหนังสือจากชั้นด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่น ๆ อีกคือ ประชาชนอาจจะมีความต้องการหนังสือประเภทใดประเภทหนึ่งเป็นประจำ จนสามารถเดินไปหยิบหนังสือจากชั้นได้อย่างถูกต้องทุกครั้ง โดยมีตอ้งคู่มือบัตรรายการ หรืออาจเป็นไปได้เพราะผู้ใช้ห้องสมุดไม่มีจุดมุ่งหมายในการอ่านที่แน่นอน เพียงแต่เดินไปที่ชั้นหนังสือและเลือกหนังสือที่แต่ง โดยผู้แต่งที่ตนชื่นชอบมาอ่าน ดังปรากฏว่าประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี ร้อยละ 37.0 ระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี ร้อยละ 49.6 และระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี ร้อยละ 52.1 เลือกหนังสืออ่านโดยพิจารณาชื่อผู้แต่งเป็นสำคัญ

6. ในด้านระเบียบการเป็นสมาชิกและการยืมนั้น จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ประชาชนในภาคนี้มีความพอใจมาก แต่ในขณะเดียวกันก็ได้มีผู้เสนอแนะให้ห้องสมุดอนุญาตให้ยืมหนังสือได้มากกว่า 3 เล่มในครั้งหนึ่ง ๆ และยืมได้นานกว่า 2 สัปดาห์ จากการสัมภาษณ์บรรณารักษ์ทุกแห่งปรากฏว่า ห้องสมุดให้ยืมหนังสือได้ครั้งละ 2 เล่ม นาน 7 วัน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากห้องสมุดมีหนังสือเป็นจำนวนน้อย จึงต้องให้ยืมในระยะสั้น เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนได้อ่านหนังสืออย่างทั่วถึง

เกี่ยวกับระยะเวลาเปิดปิดของห้องสมุด ประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี และ 19 ถึง 25 ปี มีความเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ต่างกับผู้ที่มีอายุ 26 ถึง 39 ปี และ 40 ปี ขึ้นไป ซึ่งมีความเห็นว่าเหมาะสมดีมาก เมื่อพิจารณาเวลาเปิดปิดของห้องสมุดแล้วปรากฏว่าห้องสมุดในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เปิดให้บริการตั้งแต่ 9.00 นาฬิกา ถึง 17.00 นาฬิกา มีทั้งสิ้นจำนวน 4 แห่ง และเปิดเวลา 10.00 นาฬิกา ถึง 17.00 นาฬิกา 2 แห่ง นอกจากนี้ยังมีห้องสมุดที่ปิดทำการเวลา 17.30 นาฬิกา อีก 1 แห่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในช่วงเวลาเย็นหลังจากเลิกงานแล้ว ประชาชนก็สามารถมาใช้

ห้องสมุดได้ เพราะห้องสมุดปิดหลังเวลาราชการปกติ คั้งนั้นประชาชนระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี และ 40 ปี ขึ้นไป ซึ่งเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพแล้วเป็นส่วนใหญ่จึงมีความพอใจมาก และการที่ประชาชนในวัย 9 ถึง 18 ปี และ 49 ถึง 25 ปี มีความพอใจในเวลาเปิดปิดห้องสมุดเพียงระดับปานกลาง อาจจะเป็นเพราะประชาชนในระดับอายุเหล่านี้มีความต้องการค้นคว้าในห้องสมุดมาก ทั้งหลังจากเวลาเลิกเรียนและวันเสาร์อาทิตย์ที่ว่างจากการเรียน แต่ปรากฏว่ายังมีห้องสมุดประชาชนบางแห่ง เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนนทบุรี และห้องสมุดประชาชนจังหวัดปทุมธานี ปิดทำการในวันอาทิตย์ ทำให้การค้นคว้าไม่สะดวกเท่าที่ควร คั้งจะเห็นได้จากข้อเสนอแนะของประชาชนว่าห้องสมุดควรขยายเวลาให้บริการจนถึง 20.00 นาฬิกา เพื่อให้ประชาชนศึกษาค้นคว้าตำราในห้องสมุดได้มากที่สุด

7. บุคลากร จากการสำรวจจำนวนบุคลากรในห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ปรากฏว่าห้องสมุดประชาชนจำนวน 9 แห่ง ยังมีบุคลากรน้อยกว่ามาตรฐานกำหนดไว้ กล่าวคือ ห้องสมุด 5 แห่ง มีบรรณารักษ์เพียง 1 คน และอีก 4 แห่ง มีบรรณารักษ์ 1 คน และผู้ช่วยบรรณารักษ์ 1 คน การที่มีบรรณารักษ์น้อยทำให้เกิดผลเสียต่องานห้องสมุด กล่าวคือ ทำให้บรรณารักษ์ไม่สามารถจัดบริการและกิจกรรมได้มากเท่าที่ควร ในกรณีที่เป็นห้องสมุดที่มีผู้ใช้น้อย การให้บริการก็ทำได้ทั่วถึง และบรรณารักษ์ก็สามารถจัดกิจกรรมได้หลายประเภท แต่ถาเป็นห้องสมุดขนาดใหญ่มีผู้ใ้ช้มาก การมีบรรณารักษ์คนเดียวทำให้งานบริการไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดชลบุรี บรรณารักษ์จะปิดห้องสมุดในเวลา 13.00 นาฬิกา ถึง 14.00 นาฬิกา เพื่อรับประทานอาหารกลางวัน ทั้งนี้เพราะไม่มีผู้ช่วยบรรณารักษ์คอยดูแลห้องสมุดในช่วงเวลาดังกล่าว ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ และห้องสมุดประชาชนจังหวัดตราด มีบรรณารักษ์เพียง 1 คน เมื่อมีกิจธุระจำเป็นบรรณารักษ์ก็จะปิดห้องสมุด ทำให้ประชาชนไม่สามารถมาใช้บริการตามปกติได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนแล้ว ก็ได้พบว่า ประชาชนได้รับความสะดวกมากในการติดต่อกับบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด และพอใจมากในบริการของเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็งของเจ้าหน้าที่ ซึ่งแม้จะมีบุคลากรน้อยก็พยายามให้บริการอย่างสุดความสามารถ เช่น บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร เปิดห้องสมุดให้บริการทุกวัน **ปิดเฉพาะ**

วันหยุดราชการพิเศษเท่านั้น และพื้นที่ของหอสมุดประชาชนจังหวัดตราด ตามปกติจะเปิดเวลา 9.00 นาฬิกา ถึง 16.00 นาฬิกา แต่เนื่องจากบรรณารักษ์ให้กองการศึกษาผู้ใหญ่ เข้าบ้านชั้นล่างของตนเป็นห้องสมุด ในทางปฏิบัติ บรรณารักษ์จะเปิดห้องสมุดให้ประชาชนเข้ามาคนคว่ำได้ตั้งแต่เวลาประมาณ 8.00 นาฬิกา และปิดทำการประมาณ 18.00 นาฬิกา ถึง 19.00 นาฬิกา¹⁶

เป็นที่น่าสังเกตว่า บรรณารักษ์ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความตั้งใจในการทำงานก็จะมีผลต่องานห้องสมุดอย่างยิ่ง เช่น บรรณารักษ์ของหอสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร มีการร่วมมือกันอย่างดีระหว่างบรรณารักษ์ ผู้ช่วยบรรณารักษ์ และมีการประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด เช่น ศึกษาธิการจังหวัด นายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด ทำให้ห้องสมุดได้รับความสนใจและความช่วยเหลือจากท้องถิ่นอย่างยิ่ง การจัดกิจกรรมในโอกาสพิเศษ เช่น วันเด็ก บรรณารักษ์จะเชิญท่านผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายแพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำจังหวัดท่านใดท่านหนึ่ง ให้มาเป็นประธานจัดงานทุกครั้ง¹⁷ และถึงแม้ห้องสมุดจะได้รับงบประมาณจากกองการศึกษาผู้ใหญ่ ใน พ.ศ. 2518 เพียง 3,000 บาท บรรณารักษ์ก็สามารถหาเงินบริจาคได้ถึง 4,200 บาท มากกว่างบประมาณที่กองการศึกษาผู้ใหญ่จัดสรรให้ นับว่าเป็นความสามารถของบรรณารักษ์อย่างแท้จริง

8. จากการสำรวจแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนมาใช้ห้องสมุด พบว่า ประชาชนจำนวนสูงสุดร้อยละ 41.6, 48.5, 49.3 และ 71.0 ของทุกระดับอายุ มาใช้ห้องสมุดเพราะสนใจบริการและกิจกรรมของห้องสมุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะประชาชนได้เล็งเห็นความ

¹⁶สัมภาษณ์ สุรีย์ แสงแข บรรณารักษ์หอสมุดประชาชนจังหวัดตราด

12 กันยายน 2518.

¹⁷สัมภาษณ์ ช้วน อิศสระพันธ์ บรรณารักษ์หอสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร

9 กันยายน 2518.

สำคัญของห้องสมุด ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็นที่พ้องกันของประชาชนทุกระดับอายุว่า ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งความรู้ที่ดีมาก นอกจากนี้จากการสำรวจยังพบว่า ประชาชนจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 4.4 ของผู้มีอายุ 9 ถึง 18 ปี มาใช้ห้องสมุดเพราะการประชาสัมพันธ์ห้องสมุด ซึ่งแสดงว่าการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดยังไม่มีบทบาทในการชักจูงให้ประชาชนมาใช้ห้องสมุดมากเท่าที่ควร เมื่อพิจารณาวิธีประชาสัมพันธ์ห้องสมุดก็ปรากฏว่า ห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนกลางของประเทศไทยทุกแห่งใช้วิธีประชาสัมพันธ์ภายในห้องสมุด มีห้องสมุดที่ใช้วิธีประกาศในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 3 แห่ง ประกาศทางวิทยุท้องถิ่น 2 แห่ง และคิดประกาศในที่ชุมชนเพียง 2 แห่ง เท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดยังไม่กว้างขวางหรือยังไม่ดีเท่าที่ควร

9. จากการสำรวจสภาพการใช้ห้องสมุด ปรากฏว่า ประชาชนทุกระดับอายุมาใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ผู้มาใช้ห้องสมุดที่มีอายุ 9 ถึง 18 ปี มีจำนวนสูงสุด ร้อยละ 41.8 และผู้ที่คือนักเรียน นักศึกษา มาใช้ห้องสมุดเป็นจำนวนสูงสุด ร้อยละ 47.9 สาเหตุที่เป็นดังนี้เพราะประชาชนในวัยนี้กำลังศึกษาเล่าเรียน นอกจากจะใช้บริการห้องสมุดของโรงเรียนแล้วยังได้มาค้นคว้าวิชาการภายในห้องสมุดประชาชนอีกด้วย ดังปรากฏผลการวิจัยที่สอดคล้องกันคือ ประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี ร้อยละ 85.6 มาห้องสมุดเพื่อค้นคว้าหนังสืออ้างอิง เช่น พจนานุกรม นามานุกรม หนังสือรายปี และแผนที่ สำหรับประชาชนผู้มีอายุ 19 ถึง 25 ปี ร้อยละ 63.9 มาใช้ห้องสมุดเพื่ออ่านหนังสือและสิ่งพิมพ์เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี และระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป จำนวนสูงสุด ร้อยละ 73.6 และ 74.2 ตามลำดับ มาห้องสมุดเพื่อยืมหนังสือไปอ่านที่บ้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในระดับอายุดังกล่าวเป็นผู้ที่มีงานทำแล้ว เป็นส่วนใหญ่ และมีภาระทางครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบจึงไม่มีเวลามาใช้ห้องสมุดได้อย่างเต็มที่เหมือนประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี และ 19 ถึง 25 ปี แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนจำนวนสูงสุด ร้อยละ 58.3 ของระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี และจำนวนสูงสุด ร้อยละ 61.3 ของระดับอายุ 40 ปี ขึ้นไป ต่างก็มาใช้ห้องสมุดมากกว่าสัปดาห์ละครั้ง เช่นเดียวกับประชาชนในระดับอายุอื่น ๆ

ข้อที่น่าสังเกตคือ ครูมาใช้ห้องสมุดเพียงร้อยละ 5.2 เท่านั้น ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว ครูควรจะใช้ห้องสมุดในจำนวนที่ใกล้เคียงกับนักเรียน เพราะต้องค้นคว้าหรือพัฒนาตนเองให้มีความรู้อยู่เสมอ เหตุผลที่มีครูมาใช้ห้องสมุดน้อยอาจเป็นเพราะ ครูใช้บริการห้องสมุดโรงเรียนเป็นประจำอยู่แล้ว หรืออาจจะซื้อตำราที่ต้องการค้นคว้าไว้เป็นสมบัติของตนแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมาใช้ตำราเหล่านั้นในห้องสมุด

10. ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งจะสามารถจัดบริการและกิจกรรมประเภทใด และจัดได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน เช่น บุคลากรซึ่งหมายรวมถึงจำนวนและคุณภาพของบุคลากร ผู้ดำเนินงานในการจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุด รายได้ของห้องสมุดซึ่งก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดจำนวนและประเภทของบริการ และกิจกรรมที่ห้องสมุดจะจัดขึ้น ตลอดจนสถานที่ที่จะใช้ในการให้บริการและจัดกิจกรรม แต่เนื่องจากห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งในภาคนี้มีปัจจัยดังกล่าวต่างกัน ฉะนั้นจำนวนและประเภทของบริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งจัดขึ้นจึงแตกต่างกันไปด้วย

จากการสำรวจประเภทของบริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยที่จัดขึ้นปรากฏว่า มีห้องสมุดประชาชนจำนวน 6 แห่ง ที่ยังจัดบริการได้ไม่ครบตามบริการหลักที่ให้ไว้ในมาตรฐานของห้องสมุดประชาชน ได้แก่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดตราด นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี ราชบุรี และสมุทรสงคราม ห้องสมุดเหล่านี้ยังไม่ได้ให้บริการด้านความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ สาเหตุที่ห้องสมุดเหล่านี้ขาดความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในท้องถิ่น เช่น ให้ยืมสถานที่ห้องสมุดเพื่อจัดประชุมหรือจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สังคม เพราะสภาพห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และหนังสือสิ่งพิมพ์ ในห้องสมุดไม่อำนวยต่อการให้บริการด้านนี้ได้ทั้งสิ้น การที่ห้องสมุดทุกแห่งสามารถจัดบริการให้ยืมหนังสือ บริการตอบคำถามได้ก็เพราะบริการทั้งสองอย่างนี้เป็นบริการหลักที่ห้องสมุดทุกแห่งจะให้บริการแก่ประชาชนก่อนบริการอื่น ๆ สำหรับบริการตอบคำถามนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีห้องสมุดแห่งใดจัดเจ้าหน้าที่บริการตอบคำถามไว้โดยเฉพาะ ทั้งนี้เป็นเพราะปัญหาด้านขาดแคลนบุคลากร บริการอื่น ๆ เช่น การจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่เป็นบริการที่ห้องสมุดส่วนใหญ่จำนวน 10 แห่ง จัดขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นบริการที่จัดทำได้ง่าย การจัดซื้อหนังสือใหม่ในแต่ละปีมีจำนวนไม่มากเท่าใดนัก ห้องสมุดที่ซื้อหนังสือได้มากที่สุด

ข้อได้ประมาณ 450 เล่ม แต่ส่วนใหญ่จำนวน 6 แห่ง ข้อได้ไม่เกิน 100 เล่ม และการจัดซื้อหนังสือ บรรณารักษ์จะจัดซื้อปีละครั้งหรือสองครั้งเท่านั้น ดังนั้นการที่บรรณารักษ์จะจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่ไว้บริการจึงไม่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากเกินไป สำหรับบรรณารักษ์ห้องสมุดบางแห่งที่ทำงานคนเดียว ส่วนบริการห้องสมุดเคลื่อนที่ห้องสมุดประชาชนในภาคนี้ไม่มีห้องสมุดแห่งใดจัดขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากห้องสมุด 6 แห่ง ยังมีปัญหาค่าเช่าจำนวนหนังสือ และห้องสมุดอีก 12 แห่ง ประสบปัญหาค่าเช่าบุคลากร ทำให้ไม่สามารถจัดบริการนี้ได้

ในค่านิจกรมปรากฏว่า นิทรรศการเป็นกิจกรรมที่มีห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย จัดขึ้นมากที่สุด รวมทั้งสิ้น 10 แห่ง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการจัดนิทรรศการทำได้ง่าย สะดวก และจะเห็นได้ว่าห้องสมุดจำนวน 8 แห่ง มีตู้หรือป้ายจัดนิทรรศการพร้อม การที่บรรณารักษ์นิยมจัดนิทรรศการมากกว่ากิจกรรมอื่น ๆ อาจจะเป็นเนื่องจากบรรณารักษ์สามารถใช้ความคิดอย่างอิสระและความสามารถพิเศษของตนจัดนิทรรศการที่น่าสนใจได้ ดังจะเห็นได้ว่า บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาครจัดนิทรรศการเรื่องยาเสพติดให้โทษ กามโรค และสุขอนามัย ในวันเด็ก ซึ่งนับว่าเป็นความคิดริเริ่มที่ดียิ่ง

กิจกรรมที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การอภิปรายเกี่ยวกับอาชีพซึ่งปรากฏว่าประชาชนระดับอายุ 9 ถึง 18 ปี มีความต้องการในระดับปานกลาง แต่ประชาชนระดับอายุ 19 ถึง 25 ปี, 26 ถึง 39 ปี และ 40 ปี ขึ้นไป มีความต้องการมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนที่อายุ 9 ถึง 18 ปี เป็นผู้ที่อยู่ในวัยเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักถึงความจำเป็นหรือความสำคัญในการ เรียนรู้ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ ซึ่งตรงข้ามกับความต้องการของผู้ที่ทำงานแล้วส่วนใหญ่ หรือประชาชนในระดับอายุ 26 ถึง 39 ปี และ 40 ปี ขึ้นไป ที่มีความต้องการกิจกรรมที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าในงานอาชีพมากที่สุด เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่มีอายุ 19 ถึง 25 ปี ก็มีความต้องการมากที่จะให้ห้องสมุดจัดการอภิปรายเพื่อประโยชน์ทางอาชีพเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในระดับอายุนี้ส่วนใหญ่อกำลังเรียนในระดับอุดมศึกษา และจะออกไปประกอบอาชีพอีกต่อไปในไม่ช้า จึงเห็นความสำคัญของกิจกรรมประเภทนี้มาก

จากการสำรวจพบว่า ห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นห้องสมุดที่จัดกิจกรรมมากที่สุด คือ จัดกิจกรรมมากถึง 8 ประเภท และมีกิจกรรมที่น่าสนใจให้ประชาชนแก่ประชาชนในท้องถิ่นโดยตรงหลายท่านด้วยกัน เช่น การจัดกลุ่มสนใจดอกไม้ประดิษฐ์ การจัดกลุ่มสนใจดนตรีไทย และการสาธิตวิธีซ่อมหนังสือ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าบรรณารักษ์เป็นผู้ประสานงานที่ดี มีการติดต่อขอความช่วยเหลือจากประชาชน คหบดี ตลอดจนหน่วยงานราชการในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งมีประสบการณ์ในการทำงานมานานถึง 18 ปี ทำให้มีความเข้าใจงานห้องสมุด และรู้จักแก้ปัญหาในการจัดบริการและกิจกรรมด้วยความเอาใจใส่ ดังนั้นห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทราจึงสามารถจัดกิจกรรมได้หลายประเภทดังที่กล่าวมาแล้ว และเป็นที่น่าสนใจว่า ห้องสมุดเพียงแห่งเดียวในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ที่ไม่ได้จัดกิจกรรมใด ๆ เลย คือห้องสมุดประชาชนจังหวัดตราด ทั้งนี้มีอุปสรรคสำคัญคือ สถานที่ภายในห้องสมุดคับแคบมาก โต๊ะอ่านสำหรับประชาชนมีเพียง 1 ชุด มีที่นั่งเพียง 12 ที่นั่ง และนอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านขาดแคลนบุคลากรคือ มีบรรณารักษ์ทำงานเพียงคนเดียว ทำให้ไม่สามารถมีเวลาจัดกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ได้ นอกจากให้บริการยืมหนังสือ ทำรายชื่อนหนังสือใหม่ และบริการตอบคำถามเท่านั้น

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความพอใจในบริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดขึ้นในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดบริการและกิจกรรมเหล่านี้ยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขอยู่บ้าง จึงยังไม่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจว่า ประชาชนทุกระดับอายุมีความพอใจในเรื่องการจัดอภิปรายและการฉายภาพยนตร์ในระดับปานกลางเท่านั้น แต่มีความต้องการให้ห้องสมุดจัดกิจกรรมเหล่านี้มาก ซึ่งแสดงว่าห้องสมุดยังไม่สามารถจัดกิจกรรมเหล่านี้ให้ตรงกับความต้องการของประชาชนได้

อนึ่ง ในการสำรวจความต้องการของประชาชน ปรากฏว่า ประชาชนมีความต้องการมากที่สุดจะให้ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะบริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดขึ้นในปัจจุบันยังมีน้อย ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนหรืออาจจะเนื่องมาจากห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เป็นจำนวนมากแล้ว แต่ประชาชนก็ยังมีความต้องการให้ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมเหล่านี้มากยิ่งขึ้น

ขอเสนอแนะ

1. จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนจังหวัดในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ยังไม่สามารถจัดบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากประสบปัญหาต่างกันต่าง ๆ คือ ปัญหา ค่านอาคาร งบประมาณ บุคลากร และหนังสือสิ่งพิมพ์ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะวิธีแก้ปัญหของ ห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยดังนี้

1.1 ค่านอาคาร จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนในภาคนี้จำนวน 10 แห่ง มีอาคารที่ไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการให้บริการและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องสมุด สำนักงบประมาณควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างอาคารห้องสมุดขนาดใหญ่ สำหรับห้องสมุดประชาชนจังหวัดนครปฐม ห้องสมุดประชาชนจังหวัดนนทบุรี ห้องสมุดประชาชนจังหวัดเพชรบุรี ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ และห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร และควรจัดสรรงบประมาณให้สร้างอาคารห้องสมุดขนาดเล็กสำหรับ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดตราด และห้องสมุดประชาชนจังหวัดปทุมธานี นอกจากนี้ควรจัดสรรงบประมาณเป็นค่าซ่อมแซมอาคารห้องสมุดประชาชนจังหวัดชลบุรี โดยด่วนด้วย

ปัญหาอื่น ๆ ที่ทางจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดควรสั่งการแก้ไขโดยตรง ได้แก่ปัญหาสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมของห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทราควรประกาศยกเลิกการจัดตลาดนัดทุกวันอังคารและวันศุกร์ บริเวณถนน ล้อมรอบห้องสมุด เพราะเป็นอุปสรรคต่อการใช้ห้องสมุดอย่างยิ่ง สำหรับห้องสมุดประชาชน จังหวัดสมุทรปราการ บรรณารักษ์ควรขอร้องให้ศูนย์เยาวชนเคลื่อนย้าย โต๊ะเทเบิลเทนนิส ออกไปไว้ที่สนามด้านหลังอาคาร เพื่อให้เสียงรบกวนผู้ใช้ห้องสมุดลดลง

อนึ่ง ในปัจจุบันการพิจารณาสร้างอาคารห้องสมุดใหม่นั้น กองการศึกษาผู้ใหญ่ จะพิจารณาจากเงินสมทบที่แต่ละจังหวัดจัดหามาให้¹⁸ ผู้วิจัยเห็นว่ากองการศึกษาผู้ใหญ่

¹⁸ สัมภาษณ์ โกวิท วรพิพัฒน์ ผู้อำนวยการกองการศึกษาผู้ใหญ่ 14 เมษายน

ควรจัดสรรงบประมาณในการสร้างอาคารใหม่โดยพิจารณาจากความจำเป็นและสภาพที่แท้จริงของห้องสมุดแต่ละแห่ง เพราะบางจังหวัดที่มีความจำเป็นรีบด่วนในด้านอาคารมาก แต่ทางจังหวัดหาเงินสมทบได้น้อยจึงไม่มีโอกาสได้อาคารใหม่ ทำให้ไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้เต็มที่

1.2 ด้านงบประมาณ จากการวิจัยพบว่าห้องสมุดประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย จำนวน 10 แห่ง ได้รับงบประมาณน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน ซึ่งทำให้ไม่สามารถซื้อหนังสือสิ่งพิมพ์ให้สนองความต้องการของผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ได้ และทำให้ไม่สามารถจัดบริการและกิจกรรมได้ครบถ้วน ผู้วิจัยขอเสนอให้สำนักงานประมาณจัดสรรงบประมาณให้แก่ห้องสมุดแต่ละแห่งเพิ่มขึ้น ในการของงบประมาณเพิ่มขึ้นนี้ บรรณารักษ์จะต้องเขียนคำชี้แจงความจำเป็นในการของงบประมาณเพิ่ม โดยระบุรายละเอียดต่าง ๆ ได้แก่ จำนวนผู้เข้าใช้ห้องสมุด ครุภัณฑ์ หนังสือสิ่งพิมพ์ บริการและกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดขึ้น ค่าใช้จ่ายในการจัดบริการและกิจกรรมเหล่านั้น ตลอดจนเสนอโครงการที่จะจัดบริการและกิจกรรมเพิ่มขึ้น แล้วเสนอคำชี้แจงนี้ผ่านกองการศึกษาผู้ใหญ่ให้สำนักงานประมาณ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาจัดสรรเงินงบประมาณเพิ่มให้แก่ห้องสมุด

1.3 ด้านบุคลากร จากการวิจัยพบว่าห้องสมุดประชาชนในภาคนี้จำนวน 10 แห่ง ยังมีจำนวนบุคลากรน้อยกว่าที่ระบุไว้ในมาตรฐาน ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ปัญหาในด้านบุคลากร ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะดังนี้ คือ

1.3.1 สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ควรตั้งอัตราบุคลากรสำหรับห้องสมุดประชาชนให้เพิ่มขึ้น และเปิดสอบบรรจุเจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำหรับห้องสมุดประชาชนต่าง ๆ ที่ยังมีจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เต็มมาตรฐาน

1.3.2 สำนักงานประมาณควรรอุมัติให้มีตำแหน่งลูกจ้างชั่วคราว โดยคำนวณสำหรับห้องสมุดประชาชนที่ยังมีบุคลากรไม่เพียงพอ ในกรณีที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนไม่สามารถจะตั้งอัตราเจ้าหน้าที่ห้องสมุดเพิ่มแก่ห้องสมุดประชาชนแห่งนั้นได้ ทั้งนี้บรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชนแห่งนั้นจะต้องเขียนคำชี้แจงรายละเอียดส่งมายังกองการศึกษาผู้ใหญ่ ว่าปัจจุบันห้องสมุดแห่งนั้นมีจำนวนบุคลากรเท่าไร มีจำนวนผู้ใช้ห้องสมุดเพิ่มขึ้นเท่าไร ห้องสมุดจัดบริการและกิจกรรมประเภทใดบ้าง และให้ระบุด้วยว่าจำเป็นจะต้องการ

จำนวนบุคลากรเพิ่มเท่าไร กองการศึกษาผู้ใหญ่จะนำคำชี้แจงนี้เสนอผ่านกรมสามัญศึกษา
มายังสำนักงบประมาณ เพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อจ้างลูกจ้างชั่วคราวสำหรับห้องสมุด
แห่งนั้น

1.3.3 บรรณารักษ์ควรขอความร่วมมือช่วยเหลือจากประชาชน และ
หน่วยงานในท้องถิ่นในการจัดบริการและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ขอความร่วมมือจากโรงเรียน
ให้ส่งนักเรียนมาช่วยงานของห้องสมุด เป็นต้น

นอกจากจำนวนบุคลากรของห้องสมุดประชาชนยังไม่ได้มาตรฐานแล้ว
จากการวิจัยยังพบว่า คุณวุฒิของบรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชนจำนวน 10 แห่ง ยังต่ำ
กว่าที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนกำหนดให้
บรรณารักษ์ของห้องสมุดเป็นเพียงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ซึ่งสามารถเลื่อนขั้นได้เพียง
ระดับ 3 เท่านั้น เป็นเหตุให้ไม่สามารถบรรจุผู้มีความรู้สูงมาทำงานตำแหน่งนี้ได้ ผู้วิจัยจึงขอ
เสนอให้สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน กำหนดตำแหน่งผู้ที่ทำงานในห้องสมุด
ประชาชนเป็น 2 ประเภท คือ ระดับบรรณารักษ์ซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี
เป็นอย่างต่ำ และระดับเจ้าหน้าที่ห้องสมุดซึ่งต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาอย่างต่ำระดับมัธยม
ศึกษาปีที่ 3 หรือมัธยมปีที่ 6 และได้รับการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์จากสมาคมห้องสมุด
แห่งประเทศไทย ซึ่งจะทำให้สามารถรับผู้ที่มีความรู้สูงมาทำงานห้องสมุดประชาชนได้

ในการขอบรรจุบรรณารักษ์ซึ่งมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีนั้น กองการ-
ศึกษาผู้ใหญ่ควร เสนอรายละเอียดของงานในหน้าที่ ความรับผิดชอบ จำนวนหนังสือ จำนวน
ผู้ใช้ห้องสมุด การจัดบริการและกิจกรรม ส่งไปยังสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการ
พลเรือน เพื่อประกอบการพิจารณาในการบรรจุบุคคลให้ดำรงตำแหน่งบรรณารักษ์ของห้องสมุด
ประชาชน

1.4 หนังสือและสิ่งพิมพ์ จากการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนในภาคกลาง
ตอนล่างของประเทศไทย ยังมีจำนวนหนังสือไม่ตรงตามมาตรฐานถึง 7 แห่ง ดังนั้นผู้วิจัย
จึงขอให้กองการศึกษาผู้ใหญ่พิจารณาจัดสรรงบประมาณให้ห้องสมุดต่าง ๆ ให้สามารถจัด
ซื้อหนังสือเพิ่มให้มีจำนวนเท่าที่มาตรฐานกำหนดไว้หรือมากกว่านั้น โดยพิจารณาตามจำนวน
ประชากรในเขตเทศบาลของแต่ละจังหวัดเป็นสำคัญ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดขนาดใหญ่

ควรมีหนังสือไม่น้อยกว่า 6,000 เล่ม และห้องสมุดประชาชนขนาดเล็กควรจัดหาหนังสือไว้ไม่ต่ำกว่า 2,000 เล่ม

เกี่ยวกับการเลือกหนังสือ จากการวิจัยพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือน้อย ผู้วิจัยขอเสนอให้ห้องสมุดเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกหนังสือให้มากที่สุด โดยจัดทำสองรับความคิดเห็นหรือทดลองรับรายชื่อหนังสือที่ผู้อ่านต้องการไว้ในที่ซึ่งเห็นได้ชัด นอกจากนี้บรรณารักษ์อาจจะนำรายชื่อหนังสือที่ร้านขายหนังสือส่งมาให้ คัดป้ายประกาศให้ประชาชนมาเลือกรายชื่อหนังสือที่ต้องการในห้องสมุดจัดซื้อ

นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่า ประชาชนยังไม่ได้ได้รับความสะดวกในการใช้บัตรรายการค้นหาสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดเท่าที่ควร เนื่องจากบัตรรายการที่จัดทำขึ้นยังไม่สมบูรณ์ และบางแห่งไม่มีการจัดทำบัตรรายการ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้ห้องสมุดประชาชนจัดทำบัตรรายการให้ครบทุกประเภท คือ บัตรผูกต่ง บัตรชื่อเรื่อง และบัตรหัวเรื่อง เพื่อความสะดวกในการค้นหาสิ่งพิมพ์ภายในห้องสมุดอีกประการหนึ่ง บริการจัดทำบัตรรายการสำเร็จรูปซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ดำเนินการจัดทำอยู่ สมควรขยายบริการให้กว้างขวางขึ้น และขยายความช่วยเหลือให้แก่ห้องสมุดประชาชนได้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้จะเป็นการสะดวกแก่ห้องสมุดที่มีบุคลากรน้อย ไม่มีเวลาที่จะทำบัตรรายการหนังสือทุกประเภทด้วยตนเอง ก็สามารถจะมีบัตรรายการที่สมบูรณ์ไว้ให้บริการแก่ประชาชนได้

1.5 บริการและกิจกรรม จากการวิจัยพบว่า ประชาชนในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย มีความต้องการให้ห้องสมุดประชาชนจัดบริการและกิจกรรมต่าง ๆ มาก แต่ห้องสมุดประชาชน 6 แห่ง ยังจัดบริการและกิจกรรมไม่ได้ครบถ้วนตามที่ระบุไว้ในมาตรฐาน นอกจากนี้บริการที่จัดขึ้นก็ยังไม่เป็นที่พอใจของประชาชนมากเท่าที่ควร ดังนั้นบรรณารักษ์จึงควรพิจารณาความเหมาะสมและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ บริการที่ประชาชนมีความต้องการมาก บรรณารักษ์ก็ควรจัดบริการและกิจกรรมประเภทนั้น ๆ ขึ้นก่อน บริการที่ประชาชนมีความต้องการน้อยก็จัดขึ้นภายหลัง สำหรับบริการและกิจกรรมที่ประชาชนมีความพอใจน้อยบรรณารักษ์ก็ควรปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ห้องสมุดเป็นศูนย์แห่งความรู้ของประชาชนอย่างแท้จริง

ในการจัดบริการและกิจกรรมของห้องสมุดทุกประเภท บรรณารักษ์ควรขอความร่วมมือจากท้องถิ่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น เชิญอาจารย์จากโรงเรียนอาชีวศึกษาประจำจังหวัด ข้าราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ มาเป็นวิทยากรจัดกลุ่มสนใจในห้องสมุด ขอความร่วมมือในด้านการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดจากบรรณธิการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หัวหน้าสถานีวิทยุท้องถิ่น หรือเทศบาล ในการประกาศข่าวคราวของห้องสมุดเป็นระยะ นอกจากนี้ กองการศึกษาผู้ใหญ่ยังควรส่งเสริมบริการของห้องสมุดประชาชน โดยการจัดสัมมนาบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ หรือเฉพาะในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ควรเปิดโอกาสให้บรรณารักษ์ได้แลกเปลี่ยนกันเข้าร่วมสัมมนา เพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดบริการ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ในการทำงานอีกด้วย และควรนำชมห้องสมุดประชาชนที่มีกิจกรรมและบริการที่ดีสามารถเป็นตัวอย่างแก่ห้องสมุดประชาชนแห่งอื่น ๆ ได้ เช่น ห้องสมุดประชาชนจังหวัดฉะเชิงเทรา และห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรสาคร นอกจากนี้กองการศึกษาผู้ใหญ่ยังควรจัดเจ้าหน้าที่เฉพาะเพื่อให้คำปรึกษาแก่เจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชน และคอยติดตามผลการปฏิบัติงานของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่งอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของห้องสมุดแต่ละแห่งว่ามีการจัดบริการและกิจกรรมมากน้อยเพียงใด ตลอดจนทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานห้องสมุดเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขได้ทันที่

2. จากการวิจัยพบว่า งานห้องสมุดประชาชน เป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายปฏิบัติการ กองการศึกษาผู้ใหญ่ ทำให้การดำเนินงานล่าช้าไม่เป็นอิสระ และเกิดปัญหาค้นต่าง ๆ กล่าวคือ ปัญหาค้นงบประมาณ อาคาร ครุภัณฑ์ หนังสือ และสิ่งพิมพ์ ผู้วิจัยขอเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาฐานะของหน่วยงานห้องสมุดประชาชนขึ้นเป็น สำนักงานห้องสมุดประชาชน และขึ้นตรงต่อกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ได้รั้งงบประมาณ และบุคลากรเพิ่มขึ้น ซึ่งจะสามารถแก้ปัญหาห้องสมุดประชาชนได้ นอกจากนี้ สำนักงานห้องสมุดประชาชนยังสามารถดำเนินงานได้อย่างอิสระ และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะสำนักงานห้องสมุดประชาชนนี้จะดำเนินงานโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ทางด้านห้องสมุดประชาชนโดยตรง โดยมีเลขาธิการสำนักงานห้องสมุดประชาชน เป็นผู้บริหารงานตามนโยบายของคณะกรรมการ สำนักงานห้องสมุดประชาชนนี้

จะทำหน้าที่เป็นผู้วางนโยบายและให้คำปรึกษาแก่ห้องสมุดประชาชนต่าง ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ ควรจะมีการจัดระบบห้องสมุดขึ้นในภูมิภาค โดยมีการแบ่งห้องสมุดเป็นเขต และให้ห้องสมุดระดับเขตเป็นศูนย์กลางประสานงานดูแลห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด ห้องสมุดประชาชนระดับอำเภอ และห้องสมุดประชาชนระดับตำบล โดยห้องสมุดประชาชนระดับเขตจะเป็นศูนย์จัดซื้อหนังสือด้วยเงินงบประมาณของห้องสมุดทุกแห่งที่อยู่ในความรับผิดชอบของเขตนั้น ๆ จัดหมวดหมู่หนังสือและจัดทำบัตรรายการให้ ตลอดจนจัดให้มีบริการยืมระหว่างห้องสมุด และหมุนเวียนหนังสือระหว่างห้องสมุดประชาชนที่อยู่ในเขตเดียวกันด้วย

3. มาตรฐานของห้องสมุดประชาชนที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เมื่อ พ.ศ. 2508 ได้กล่าวถึงบริการของห้องสมุดประชาชนได้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทและจำนวนครั้งของการจัดบริการและกิจกรรมไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ซึ่งทำให้ไม่สามารถจะใช้มาตรฐานนี้เป็นเครื่องวัดได้ว่าห้องสมุดแห่งใดจัดบริการได้ดีกว่ากัน เพราะห้องสมุดประชาชนที่จัดบริการและกิจกรรมได้ครบถ้วนตามหลักใหญ่ ๆ ของบริการที่กำหนดไว้ในมาตรฐาน ก็ถือว่าบริการและกิจกรรมของห้องสมุดแห่งนั้นได้มาตรฐาน โดยไม่ต้องคำนึงว่าห้องสมุดแห่งนั้นจะจัดบริการหรือกิจกรรมกี่ประเภท หรือจัดบริการและกิจกรรมแต่ละประเภทได้กี่ครั้ง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการปรับปรุงมาตรฐานของห้องสมุดประชาชนใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านบริการควรกำหนดรายละเอียดของประเภทของบริการและกิจกรรม ตลอดจนเสนอแนะมาตรฐานขั้นต่ำของจำนวนครั้งในการจัดบริการและกิจกรรมแต่ละประเภทให้ชัดเจนและแน่นอน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมห้องสมุดประชาชนจังหวัดในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยทั้งหมด ในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรจะมีการวิจัยในวงจำกัด โดยเน้นเฉพาะห้องสมุดในแต่ละจังหวัดซึ่งมุ่งให้ครอบคลุมห้องสมุดระดับอำเภอทุกแห่งภายในจังหวัดนั้น จะทำให้มองเห็นสภาพห้องสมุดประชาชนในแต่ละจังหวัดได้เด่นชัดยิ่งขึ้นว่า มีบทบาทในการให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างไร

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะได้สอบถามความคิดเห็นของประชาชนผู้ไม่ได้ใช้ห้องสมุดประชาชนว่า มีทัศนคติและความคิดเห็นอย่างไรต่อห้องสมุด ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางให้มีการปรับปรุงห้องสมุดประชาชนให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของคนในท้องถิ่นที่ห้องสมุดตั้งอยู่ยิ่งขึ้น ห้องสมุดประชาชนจะมีฐานะ เป็นแหล่งวิชาการสำหรับประชาชนทุกเพศ ทุกวัยอย่างแท้จริง

3. ในการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรจะได้มีการเผยแพร่ผลการวิจัยให้กว้างขวางออกไปให้มากที่สุด เช่น โดยการเขียนบทความลงในหนังสือหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ นอกเหนือจากหนังสือหรือสิ่งพิมพ์ทางบรรณารักษศาสตร์ นอกจากนี้ผู้วิจัยควรมอบผลการวิจัยให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กองการศึกษาผู้ใหญ่ สำนักงานประมาณ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และคุรุสภา เพื่อที่สถาบันเหล่านี้จะได้นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุง หรือให้ความช่วยเหลือแก่ห้องสมุดประชาชน และ เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยในครั้งต่อไปด้วย.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย